

Наша Слова

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 27 (1178) 2 ЛІПЕНЯ 2014 г.

У Віцебску адкрылі помнік вялікаму князю Альгерду

Гэтага помніка чакалі ў Віцебску 4 гады, і нарэшце знакавая падзея адбылася: 27 чэрвеня на былой Рынкавай плошчы, насупраць Свята-Ўваскресенскай царквы, урачыста знялі палатніну з коннай скульптуры вялікага князя літоўскага Альгерда.

Урачыстае адкрыццё помніка князю Альгерду, які ўладарыў у сярэднявечным Віцебску, адбылося ў Дзень горада і стала ці не самым цікавым пунктам у праграме святкаванняў 1040-х угодкаў Віцебска, заснаванага, паводле падання, у 974 годзе. Прынамсі, гэтая падзея сабрала ў цэнтры Віцебска некалькі соцень мясцовых жыхароў і гасцей. Сярод прысутных былі і прадстаўнікі ўладаў - на чале са старшынём Віцебскага аблвыканкама Аляксандрам Косінцам, і прадстаўнікі гарадоў-пабрацімаў.

Вядомы пісьменнік Уладзімір Арлоў у Віцебск прыехаў не змог, але лічыць з'яўленне гэтага помніка важным і значным:

- Даведаўшыся гэтую навіну, я падумаў: "Нарэшце! Нарэшце мы маем годны помнік аднаму з самых слаўных уладароў дзяржавы нашых продкаў - Вялікага Князства Літоўскага. Гэты вялікі князь паказаў сябе і дальнабачным палітыкам, і выбітным палкаводцам. За часы яго ўладарання наша дзяржава больш як у два разы павялічыла сваю тэрыторыю і значна ўмацавала свой аўтарытэт у Еўропе. Альгерд адбіў шэсць нападаў нямецкіх

рыцараў. Разам з тым на поўдні ў 1362 годзе на Сініх водах разграміў ардынцаў. І гэта была першая ва Ўсходняй Еўропе буйная перамога над татарамі, у выніку якой былі вызвалены ад прыгнёту і далучаны да ВКЛ украінскія землі - Кіеўская, Валынская, Ноўгарад-Северская ды Падолле. Баронычы суверэннітэт дзяржавы па іншых кірунках, Альгерд здзеіснаў паспяхова поход на Польшчу і тры паспяховыя экспедыцыі на Маскву. Дарэчы, памятка пра тыя падзеі - гэта Паклонная гара ў Маскве: якраз туды маскоўскія баяры прыходзілі на паклон да Альгерда з выкупам...

Князь Альгерд быў сь-

нам Гедзіміна, заснавальніка новай дынастыі ў Вялікім Княстве Літоўскім і Рускім. Ад бацькі ён атрымаў Крэўскае княства, а пасля жаніцтва з віцебскай князёўнай Марыяй Яраслаўнай - і Віцебскае княства. Аднак менавіта тая акалічнасць, што ён веў войны з Маскоўскім княствам, васалам Залатой Арды, і спарэдзіла спрэчку, ці варта князь Альгерд ушанавання ў Віцебску. Знайшліся прарасейска настроеныя "прадстаўнікі грамадскасці горада", якія цягам чатырох мінулых гадоў пісалі скаргі ва ўсе магчымыя інстанцыі, даводзячы, што гэта "чужы князь", "вораг Расеі і братняга беларусам расейскага народа".

Праўда, з самай высокай інстанцыі, якую скаргнікі ведалі - з адміністрацыі Аляксандра Лукашэнка - ім не адказвалі ўвогуле. А што да мясцовых, віцебскіх уладаў, то гарвыканкам нават зладзіў грамадскае абмеркаванне на тэму: "Ці патрэбны Віцебску помнік князю Альгерду?". І правёў яго, хоць абвешчаны самімі чыноўнікамі конкурс на лепшы праект помніка вялікаму князю літоўскаму на той час ужо завяршыўся. Пераможцам конкурсу прызналі віцебскага аўтара Валерыя Магучага. Сёлета гараджане ўрэшце ўбачылі помнік - але не той, якім яго бачыў скульптар Валерыя Магучы - пераможца

конкурсу праектаў. Манумент даручылі зрабіць менскаму аўтару Сяргею Бандарэнку. Ён вядомы майстар скульптурных выяваў коней. Сярод ягоных працаў, да прыкладу, - скульптуры каля менскага цырка.

Такім чынам, віцебскі Альгерд - гэта першы паўнаватарны помнік вялікаму князю літоўскаму на тэрыторыі сучаснай Беларусі, калі не лічыць драўлянай скульптуры вялікага князя літоўскага Вітаўта ў вёсцы Пеляса Воранаўскага раён, што на Гарадзеншчыне. Цяпер чарга за Лідай, якая даўно імкнецца ўстанавіць конны помнік вялікаму князю Гедзіміну.

Радзій Свабода.

25-годдзе ТБМ імя Францішка Скарныны

26 чэрвеня ў галерэі "Ў" Таварыства беларускай мовы ўрачыста адзначыла сваё 25-годдзе. На імпрэзу з'ехаліся сябры грамадскага аб'яднання з усіх куткоў Беларусі.

Сярод ганаровых гасцей - пасол Швецыі ў Беларусі Марцін Оберг, пасол Чэхіі Мілан Экерт, прэс-аташэ па культуры пасольства Польшчы Эльжбета Шчапанска-Дамброўска, дыпламаты з Украіны, Казахстана, творчая інтэлігенцыя.

Вядоўца імпрэзы, намесніца старшыні ТБМ Алена Анісім, зачытала прывітальныя словы першага старшыні Таварыства, Народнага паэта Беларусі Ніла Гілевіча. Па стане здароўя ён сам не мог прысутнічаць на ўрачыстасцях, і напісаў цёплыя словы ўласнай рукой: "Ні на хвіліну не паддавайцеся намаганню ворагаў Беларускай мовы падсекчы карані вашай веры ў роднае слова, вашай любові да роднага слова, вашай раічучасці абараніць права на жыццё яго, гонар і

годнасць".

Удзельнікі імпрэзы ўшанавалі памяць другога старшыні ТБМ паэта Генадзя Бураўніка, які прыканцы траўня пайшоў у іншы свет.

З кароткай справаздачай пра дзейнасць ТБМ выступіў цяперашні старшыня грамадскага аб'яднання Алег Трусаў.

У шэрагах Таварыства больш за 6 тысяч сяброў, ТБМ выдае дзве газеты: "Наша слова" і "Новы час", -

Прамаўляе Марыя Гуцала

літаратурны часопіс "Верасень", крэацыйны часопіс "Лідскі летанісец".

З цёпымі словамі выступіла першы сакратар пасольства Украіны ў Беларусі Марыя Гуцала, якая зачытала віншаванні пасла Украіны Міхаіла Ежыла: "Мова - гэта генетычны код нацыі. Будзе мова - будзе і нацыя!" Яе віталі воклічамі "Слава Украіне! Слава героям!"

Радзій Свабода.

(Працяг на ст. 2, 3, 4, 5, 8.)

Алег Трусаў і Алена Анісім

Зварот Сакратарыяту ТБМ да дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага Сходу Рэспублікі Беларусь

Аб вяртанні беларускай мовы ў беларускае заканадаўства.

Цяпер амаль усе законы ў нашай краіне прымаюцца толькі на рускай мове, і не існуе афіцыйнага перакладу іх на дзяржаўную беларускую мову, што з'яўляецца парушэннем дзейнай Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь.

У сувязі з гэтым мы прапануем з 1 верасня 2014 г. усе законы і падзаконныя акты адразу прымаць на дзвюх дзяржаўных мовах, а таксама зрабіць афіцыйны пераклад папярэдніх законў, якія былі прынятыя толькі на рускай мове, на дзяржаўную беларускую мову і змясціць іх на адпаведных сайтах.

27 чэрвеня 2014 г.

ISSN 2073-7033

9 772073 703003 >

25 - годдзе Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны

Вітальнае слова першага старшыні ТБМ Ніла Гілевіча з нагоды 25-годдзя Таварыства

Удзельнікам урачыстасці, прысвечанай
25-годдзю Таварыства беларускай мовы.

Дарагія сябры!

Віншую вас з юбілеем нашага высакароднага патрыятычнага руху, без якога не магчыма сёння ўявіць культурна-асветніцкае жыццё Беларусі.

На правах ветэрана ТБМ, першага старшыні яго Рады, я выказваю вам і ўсім сябрам арганізацыі шчырую падзяку за плённую працу на жыццяздольнай ніве беларускай мовы, за працу ў імя яе непагаслага свячэння і сёння, і заўтра, і ў стагоддзях.

Пажаданне Вам у мяне толькі адно: ні на хвіліну не паддайцеся намаганню ворагаў Беларускай мовы, вашае веры ў роднае слова, вашае любові да роднага слова, вашае рашучасці абараніць яго права на жыццё, яго гонар і годнасць.

Дарагія сябры!

Стан здароўя не дазваляе мне быць сёння сярод вас, але душою і сэрцам я з вамі, ушэсна гляджу ў вашы чыстыя, прамытыя крынічнай беларускай мовай вочы і сардэчна абдымаю вас.

Ніла Гілевіч.

Выступ старшыні ТБМ Алега Трусава на юбілейнай вечарыне

Шаноўнае спадарства!

Дарагія сябры, 27 чэрвеня 1989 г. у Менску адбыўся ўстаноўчы З'езд ТБМ.

На З'ездзе зацвердзілі Статут, абралі Рэспубліканскую Раду (27 чалавек) на чале з Ніла Гілевічам, Сакратарыят і Рэвізійную камісію.

З'езд звярнуўся з хаданніцтвам да Вярхоўнага Савета БССР аб неадкладным наданні беларускай мове ў Рэспубліцы статусу дзяржаўнай, што і было зроблена 29 студзеня 1990 г. У сакавіку 1990 г. выйшаў першы нумар бюлетэня ТБМ "Наша слова", які неўзабаве пераўтварыўся ў паўнаўрадавую штотыднёвую рэспубліканскую газету, і была ўключана з верасня ў каталог перыядычных выданняў СССР.

12 лютага 1991 г. Савет Міністраў БССР прыняў спецыяльную пастанову (№ 56), накіраваную на пашырэнне дзейнасці ТБМ. Пастанова абавязвала выканкамы, міністэрствы і ведамствы на месцах аказваць дапамогу Таварыству ў стварэнні сваіх новых арганізацый. У большасці раёнаў Беларусі былі створаны структуры ТБМ рознага ўзроўню.

Узніклае на хвалі беларускага адраджэння ТБМ прыняло актыўны ўдзел у выбарах у мясцовыя саветы і Вярхоўны Савет БССР у пачатку 1990 г. У Вярхоўны Савет прайшло 13 вылучэнцаў ад розных структур ТБМ, у тым ліку і Зянон Пазняк, будучы лідар парламенцкай апазіцыі БНФ. Некалькі сотняў сяброў ТБМ трапілі ў мясцовыя саветы розных узроўняў і найпершу Менскі гарадскі Савет.

У першыя гады дзейна-

сці ТБМ выдала і перавыдала шмат разнастайных кніг і брашур, прыняло актыўны ўдзел у падрыхтоўцы і правядзенні ў ліпені 1993 г. Першага з'езду беларусаў свету і паспрыяла адкрыццю ў г. Лідзе помніка Ф. Скарыну.

3 сакавіка 1994 г. на сесіі ВС Беларусі быў прыняты 17 артыкул Канстытуцыі, у якім адзінай дзяржаўнай мовай была абвешчана беларуская. У гэтай перамозе ёсць часціна працы і 11 дэпутатаў, сяброў ТБМ.

Аднак пасля сумна-апагічнага рэфэрэндуму ў траўні 1995 г. сітуацыя ў краіне рэзка змянілася, і для ТБМ насталі доўгія часы выпрабавання і змагання, у тым ліку і права на сядзібу.

Не глядзячы на ўціск уладаў, дзякуючы намаганням тагачаснага старшыні Таварыства Генадзя Бураўкіна ТБМ здолела вярнуць страчаную сядзібу, і яе дзейнасць пачала набіраць новыя абароты. У горадзе Лідзе, дзякуючы Станіславу Судніку, з лістапада 1997 г. аднавіўся выхад газеты "Наша слова". Пачалі дзейнічаць відэаклуб і бібліятэка ТБМ. 10-я ўгодкі існавання ТБМ былі ўрачыста адзначаны 27 чэрвеня 1999 г. у памяшканнях касцёла св. Сымона і Алены, аднавіў сваю дзейнасць Бацькоўскі камітэт пад кіраўніцтвам Валера Палсцюка. На VII З'ездзе ТБМ 20.05.2001 г. была прынятая Дэкларацыя аб беларускай мове, якая не згубіла сваёй актуальнасці і зараз, асабліва пасля акупацыі Расіяй Крыма і абароны т. зв. "рускамоўных" жыхароў у суседніх з Расіяй краінах. 28 жніўня 2002 г. выйшаў першы нумар газеты

"Новы час", заснаваны Менскай гарадской арганізацыяй ТБМ.

Зараз наша арганізацыя налічвае каля шасці тысяч сяброў у розных рэгіёнах нашай краіны і па-за яе межамі. Рэгулярна выходзяць дзве штотыднёвыя газеты "Наша слова" і "Новы час", рэспубліканскі моладзевы часопіс "Верасень" і краязнаўчы часопіс "Лідскі летапісец" у Лідзе. Актыўна дзейнічае партал ТБМ, выйшлі Правілы дарожнага руху на беларускай мове, два размоўнікі (англійскі і шведскі), у межах праекту па распрацоўцы Міжнароднага сертыфіката беларускай мовы падрыхтаваны да друку тэсты для замежнікаў.

Моўнае пытанне сёння надзвычай актуальнае. Яно служыць нагодай для палітычных рашэнняў. З аднаго боку, зацікаўленасць грамадства ў беларускай мове сёння расце. Аднак парэшны моўны права ў Беларусі, моўна-нацыянальны нігілізм часткі яе жыхароў і дыскрымінацыя беларускай мовы рыхтуюць глебу для паўтарэння ў нас крымскага ці ўсходнеўкраінскага сцэнару.

Такім чынам, роўныя моўныя правы для ўсіх грамадзян Беларусі, уздым нацыянальнай культуры і ідэнтычнасці, наданне беларускай мове рэальнага дзяржаўнага статусу - вось асноўныя фактары, што дапамогуць захаваць суверенітэт Беларусі. Нам, свядомым і актыўным грамадзянам, сябрам грамадскіх арганізацый, варта аб'яднаць намаганні дзеля дасягнення гэтай пачэснай мэты!

Старшыня ТБМ
Алег Трусаў.

Мова - фактар палітычны

Інтэрв'ю старшыні ТБМ Алега Трусава Радзій Свабода

- Напярэдня дні стала вядома пра нашкоджанне помніка "Унескладовому" ў Полацку. Як вы ставіцеся да гэтага інцыдэнту?

- Днямі здарылася вельмі добрая падзея: датэрмінава вывалены актыўны сябар ТБМ Алесь Бяляцкі. Гэта нашмат лепей, чым тая адмоўная падзея, пра

якую вы кажаце. А што да полацкага інцыдэнту, то гэта працяглае сябе тая сіла, якая ўжо шмат гадоў і стагоддзяў знішчае ўсё беларускае. Гэта не першы і, я думаю, не апошні факт. Але мы адным свае помнікі, захаваем мову, то бок, гэтая сіла нас не пераможа.

- Як вы ацэньваеце сітуацыю з беларускай мовай? Ці пашыраецца яе ўжыванне, калі глядзець на гэтыя 25 гадоў?

- Яна вельмі ўмацавалася ў неспрыяльных умовах. Яна паказала ўсяму свету, што яна настолькі моцная, што можа развівацца без дзяржаўнай падтрымкі і нават пры дзяржаўным ціску. Паглядзіце "Бібліятэку Свабоды". Колькі там кніжак выдана за гады незалежнасці! Паглядзіце незалежны выдавецтва, колькі мы друкуем кніжак, вершаў, часопісаў. Адно ТБМ трымае дзве газеты і два часопісы. Яны рэгулярна выходзяць. Дарэчы, да юбілею выйшаў 10-ты нумар часопіса "Верасень". І выглядае гэты часопіс у тры разы лепш, чым "Маладосць", "Польмя" і іншыя дзяржаўныя выданні. Так што, мова паказала сваю жыццяздольнасць, умацавалася. А пры змене палітычнай абстаноўкі, а яна раней ці пазней зменіцца, мова цягам, ну, дзесяці гадоў запануе ва ўсіх сферах жыцця.

- Ваш прагноз: калі беларуская мова стане адзінай дзяржаўнай у Беларусі?

- Калі будзе палітычная перамога тых сілаў, якія вернуць Канстытуцыю 1994 года. Я думаю, раней ці пазней гэтыя сілы прыйдуць да ўлады, будзе вернута Канстытуцыя. Я думаю, што напачатку можна пакінуць той запіс, што руская мова - мова міжнацыянальных зносін. Я б яшчэ дадаў туды ангельскую мову. І з адной дзяржаўнай мовай мы будзем існаваць - гэта стопрацэнтава.

А ад нас з вамі залежыць, калі гэта будзе. Калі большасць грамадзян Беларусі будзе размаўляць прынцыпова па-беларуску, то палітычная перамога адразу ж адбудзецца. Мова заўжды была і ёсць важным палітычным чынікам ва ўсіх краінах і ва ўсіх народаў.

- Вы сказалі, што пашыраецца выданне кніг на беларускай мове. Але гэта ўсё ж пераважна грамадскія намаганні...

- Дык у гэтым і сіла, што дзяржава не хоча, прагнае гэтых выдаўцоў, а кнігі ўсё роўна выходзяць. І вялікі фактар на нашым баку - інтэрнэт. Кнігі "Бібліятэкі Свабоды" спакойна можна пачытаць у Аўстравалі, Новай Зеландыі ці яшчэ дзе, што было немагчыма яшчэ 20 гадоў таму. Беларускамоўны сектар інтэрнэту вельмі актыўны. Вікіпедыя ёсць па-беларуску і ўсё астатняе. То бок дзякуючы інтэрнэту мы атрымалі такую зброю, з якой ніводная імперыя змагацца проста не можа.

- А што тычыцца ТБМ - колькасць сяброў аб'яднання расце?

- Я б не сказаў, каб яна моцна расла, але расце. У нашым аб'яднанні актыўных сяброў каля 6 тысяч. Гэта столькі, колькі ва ўсіх дэмакратычных партыях і рухах разам узятых. Але тут не важны фармальны бок - маеце вы пасведчанне сябра ТБМ ці не - важна, каб вы гаварылі па-беларуску. Паглядзіце, колькі зараз курсаў з'явілася: і "Мова ці кава", і "Мова нанова", і гэтак далей. І гэтыя людзі далёка не ўсе сябры ТБМ, іх там каля 20%. Таму нам важны не фармальны чынік, а фактычны. І тут паціху праца ідзе, асабліва сярод моладзі.

- Цікава, а ці ёсць у ТБМ цяперашнія чыноўнікі?

- Чыноўнікі ёсць, але мы іх не афішумем. Але адзін з іх, Павел Латушка, не хавае сваёй прыналежнасці да ТБМ. Ён уступіў у ТБМ яшчэ студэнтам і актыўны сябра па сённяшні дзень. Вельмі шмат чыноўнікаў на месцах. Але мы стараемся гэта асабліва не паказваць.

- А з чым гэта звязана, што вы гэта не афішумеце?

- Гэта звязана з палітычнай сітуацыяй у краіне. Каб на гэтага чыноўніка не пісалі адказ, што ён "БНФ-авец", "бандэравец" і так далей. Таму што мова - фактар палітычны. Калі я нядаўна трапіў у больш-

ці, то, паколькі гаварыў па-беларуску, усе хворыя ў палаце адразу назвалі мяне "бандэраўцам". І калі я прачытаў лекцыю пра Сцяпана Бандэру, хто ён такі, яны адразу пачалі са мною размаўляць хоць на траўняцы ці дыялекце. То бок, разумееце, што значыць замбанне насельніцтва? Таму чыноўнікам не варта раскадваць, хто сябар ТБМ, бо сілы, якія на ўсходзе, пастараюцца гэтых чыноўнікаў з працы прыбраць і паставіць прадстаўнікоў "рускага свету". Такіх таксама да халеры сярод чыноўнікаў.

Ідзе інфармацыйная вайна вельмі жорсткая, і гэтая вайна нікога не шкадуе. Таму на вайне, як на вайне. Мы павінны гэтыя фактары ўлічваць і сваіх сяброў не падстаўляць. Дарэчы, у нас шмат прадпрыемальнікаў, даволі багатых людзей. Мы таксама іх імёны без іх дазволу нікому не называем. Бо без гэтых прадпрыемальнікаў ці заглазі б мы існавалі і плаціць такія шалёныя грошы за арэнду, выдаваць часопісы? Вядома, не. Прадпрыемальнікі ўступаюць у ТБМ даволі актыўна і нават пад старасць пераходзяць на беларускую мову. Вось нядаўна перайшоў на мову мой сябар Карагін, з якім мы сябруем са студэнцкіх гадоў. Я быў вельмі прыемна здзіўлены, што ён, ужо маючы 60 год, зразумеў вартасць беларускай мовы і нават пачаў даваць па-беларуску інтэрв'ю. Так што ёсць пласт прадпрыемальнікаў, пра якіх таксама без іхняй згоды стараемся не раскадваць, каб да іх не прыехала падатковая інспекцыя прадстаўнікоў "рускага свету".

- Улады павысілі арэндную плату за сядзібу ТБМ у мінулым годзе. Як гэта пытанне вырашылася, ці ўдалося вярнуць ільготны кошт?

- Выраслі больш не дамагацца. Мы ўспамінаем анекдот, як Брэжнёў змагаўся з алькаголікамі. І там быў такі адказ: "Перадайце Лыбчу, нам і 10 па плячу". Самае цікавае, чым больш нам павышаюць арэнду, тым больш прадпрыемальнікі нам дапамагаюць. Таму мы вырашылі не кланяцца перад уладай, не прасіць, а ісці сваім шляхам і быць цалкам незалежнымі.

Павел Сцяцко

Прозвішчы Беларусі: найменні знакамітых людзей (Паводле матэрыялаў "Нашага слова")

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

Маслюкова (Алена М.) - форма прыналежага прыметніка з фармантам *-ова* ад антрапоніма *Маслюк* з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Маслюк-ова*. ФП: *маслюк - масляк* (Грыб з ліпкай шапкай; казляк) - *Маслюк* (мянушка) - *Маслюк* (прозвішча) - *Маслюкова*.

Масяйчук (Аляксандр М.) - дэрыват з суфіксам *-чук* ад антрапоніма *Масей* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Масей-чук - Масяйчук*. ФП: *Масей* (імя) - *Масей* - *Масейчук* - *Масяйчук*.

Матчэня (Алег М.) - дэрыват з фармантам *-эня* ад антрапоніма *Матко* з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Матч(к/ч)-эня*. ФП: *Матвей* (імя) - *Матко* - *Матчэня*.

Мацулёў (Мікалай М.) - форма прыналежага прыметніка з суфіксам *-ёў* ад антрапоніма *Мацуль* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Мацуль-ёў*. ФП: *Матвей* - *Мацуль* - *Мацко* - *Мацуль* - *Мацулёў*.

Машинок (Тацяна М.) - дэрыват з фармантам *-юк* ад антрапоніма *Машина* з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Машинок-юк*. ФП: *машина* (устар. 'мяшчок для грошай, скураны капшук') - *Машина* (мянушка, потым прозвішча) - *Машинок*.

Машичэнская (Алена М.) - адтапанімічны дэрыват з фармантам *-ская* ад *Машичэні* з семантыкай 'жыхар (народзінец) названага паселішча': *Машичэнская*.

Мілаш (Леакадзія М.) - ад імя *Мілаш*.

Мінаева (Вера М.) - форма прыметніка з фармантам *-ева* ад антрапоніма *Мінай* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Мінай-ева*. ФП: *Мінай* (імя) - *Мінаева*.

Мінчук (Уладзімір М.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *мінчук* 'жыхар горада Мінска': *Мін(ск)-чук*.

Мінько (Жанна М.) - народна-гутарковая форма ад імя *Міна*: *Мінко - Мінько*.

Міняйла (Ганна М.) - народна-гутарковая форма ад імя *Мінай*: *Мінайла, Міняйла*. Або ад скарачонай формы імя *Веньямін*: *Мінь - Міня - Міняйла*.

Мірановіч (Міхал М.) - форма бацькаймення з акцэнтаваннем фарманта *-овіч* ад антрапоніма *Мірон* з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Мірон-овіч - Мірановіч*.

Місевіч (Аляксандр М., Мар'ян М.) - форма бацькаймення з фармантам *-евіч* ад *Місь* (< *Місько*) з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Міс-евіч*. ФП: *Міхал* - *Міхась* - *Місь(ко) - Місевіч*.

Міснікава (Кацярына М.) - форма прыналежага прыметніка з фармантам *-ава*

ад антрапоніма *Міснік* з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Міс-нік-ава*. ФП: *міска* ('пасудзіна для яды') - *міснік* ('той, хто вырабляе міскі') - *Міснік - Міснікава*.

Місцюкевіч (Аляксандр М.) - форма бацькаймення з фармантам *-евіч* ад антрапоніма *Місцюк* і з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Місцюкевіч*. ФП: *Міхал* - *Місцюк - Місцюкевіч*.

Міхайлоўская (Тацяна М.) - адтапанімічны дэрыват з фармантам *-ская* ад *Міхайлова* з семантыкай 'жыхар (народзінец) названага паселішча': *Міхайлоў-ская - Міхайлоўская*.

Міхалёва (Варвара М.) - форма прыналежага прыметніка з фармантам *-ева* ад антрапоніма *Міхаль* і з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Міхал-ева*. ФП: *Міхал* (імя) - *Міхаль - Міхалёва*.

Міхальковіч (Віталь М.) - форма бацькаймення з фармантам *-овіч* ад антрапоніма *Міхаль* і з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Міхаль-овіч*. ФП: *Міхал* - *Міхаль - Міхалька - Міхальковіч*.

Міхнавец (Дзіна М.) - адтапанімічны дэрыват з суфіксам *-ец* ад *Міхнавічы* з семантыкай 'жыхар (народзінец) названага паселішча': *Міхнавічы-ец*.

Мицінская (Валянціна М.) - адтапанімічны дэрыват з фармантам *-ская* ад *Миціна* з семантыкай 'жыхар (народзінец) названага паселішча': *Мицінская*.

Мишкевіч (Аліна М.) - форма бацькаймення з фармантам *-евіч* ад антрапоніма *Мишка* з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Мишк-евіч*. ФП: *Міхал* - *Миша - Мишка - Мишкевіч*.

Мишкель (Станіслаў М.) - народна-гутарковае імя (з суфіксам *-ель*) ад кананічнага *Міхал*: *Миша - Мишка - Мишкель*.

Мишкоў (Яўген М.) - форма прыналежага прыметніка з акцэнтаваннем прыналежага суфікса *-оў* ад антрапоніма *Мишка* з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Мишк-оў*. ФП: *Міхал* - *Миша - Мишка - Мишкоў*.

Мишчанкова (Юля М.) - форма прыналежага прыметніка з фармантам *-ова* ад антрапоніма *Мишчанка* з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Мишчанк-ова*. ФП: *Міхал* - *Миша - Мишка - Мишчанка* ('нашчадак Мішкі') - *Мишчанкова*.

Млынарчык (Марыя М.) - утварэнне з суфіксам *-чык* ад антрапоніма *Млынар* з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Млынар-чык*. ФП: *млынар* ('уладальнік млына або работнік у млыне; мукамом') - *Млынар* (мянушка, потым прозвішча) - *Млынарчык*. Прозвішчам магло стаць слова *млынар-чык* як найменне памоч-

ніка або сына млынара (*млынар-чык*).

Мудрачэнка (Сяргей М.) - дэрыват з фармантам *-энка* ад антрапоніма *Мудрак* з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Мудрач(к/ч)-энка*. ФП: *мудры* ('надзелены вялікім розумам, празорлівы, з добрым веданнем жыцця', 'дасведчаны', а таксама 'мудрагелісты') - *мудрак* (пра мудрагелістага чалавека) - *Мудрак* (мянушка, потым прозвішча) - *Мудрачэнка*.

Мудроў (Максім М.) - форма прыналежага прыметніка з суфіксам *-оў* ад антрапоніма *Мудры*: *Мудр-оў*. ФП: *мудры* (апелятыў) - *Мудры* (мянушка, потым прозвішча) - *Мудроў*.

Мухіна (Надзея М.) - форма прыналежага прыметніка з фармантам *-іна* ад антрапоніма *Муха* з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Мух-іна*. ФП: *муха* ('насякомае') - *Муха* (мянушка, потым прозвішча) - *Мухіна*.

Мянькоў (Юры М.) - форма прыналежага прыметніка з суфіксам *-оў* ад антрапоніма *Мяньк* з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Мяньк-оў*. ФП: *мяньк* ('прэснаводная драпежная рыба сямейства трасковых з падоўжаным целам і плямістай скурай; мянтуз') - *Мяньк* (мянушка) - *Мяньк* (прозвішча) - *Мянькоў*.

Мясніковіч (Юры М.) - форма бацькаймення з фармантам *-овіч* ад антрапоніма *Мяснік* з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Мяснік-овіч*. ФП: *мяснік* ('той, хто прадае мяса, гандлюе мясам') - *Мяснік* (мянушка, потым прозвішча) - *Мясніковіч*.

Мяцельскі (Мікалай М.) - дэрыват з фармантам *-скі* ад *Мяцель*, які можа матывавацца па-рознаму: 1) прэстыжная форма ад антрапоніма *Мяцель* з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Мяцель-скі*; 2) адтапанімічнае ўтварэнне ад *Мяцель* з семантыкай 'жыхар (народзінец) названай мясцовасці': *Мяцель-скі*.

Мяцон (Тацяна М.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *мяцон* - утварэння з суфіксам *-юн(-ун)* ад *месці* (мяце) і семантыкай 'той (тое), што мяце' - чалавек, які мяце (падмятае), вецер, які мяце снег (мяцеліца). ФП: *месці* (мяце) - *мяцон* (суб'ект дзеяння) - *Мяцон* (мянушка) - *Мяцон*.

Наваградскі (Мечыслаў Н.) - адтапанімічны дэрыват з фармантам *-скі* (і акцэнтаваннем на прадапошнім складзе) ад *Наваградак* з семантыкай 'жыхар (народзінец) названага паселішча': *Наваградак* (пазнейшае *Наваград* (польскае) - *Наваградскі - Наваградскі*.

Навахрост (Кацярына А.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *навахрост* 'той, хто атрымаў *новы хрост* - новае хрышчэнне'. ФП: *новае хрыш-*

чэнне - новы хрост - навахрост - Навахрост (мянушка) - *Навахрост*.

Навумец (Яўген Н.) - дэрыват з суфіксам *-ец* ад антрапоніма *Навум* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Навум-ец*. ФП: *Навум* (імя) - *Навумец*. Або ад тапоніма *Навум* (народзінец) названага паселішча'

Навумовіч (Іван Н.) - форма бацькаймення з фармантам *-овіч* ад антрапоніма *Навум* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Навум-овіч*. ФП: *Навум* (імя) - *Навуловіч*.

Нагорны (Юры Н.) - адтапанімічны дэрыват у форме прыметніка (з фармантам *-ы*) ад *Нагорна* з семантыкай 'жыхар (народзінец) названай мясцовасці': *Нагорна - Нагорны*. Параўн.: *Горны* - прозвішча жыхара вёскі *Горна* (Зэльвенскі р-н).

Нагін (Павел Н.) - форма прыметніка з суфіксам *-ін* ад антрапоніма *Нагі* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Наг-ін*. ФП: *нагі* ('толы', 'бедны' - СБГПЗБП, т. 3, с. 130) - *Нагі* (мянушка, потым прозвішча) - *Нагін*.

Найдзёнава (Вера Н.) - форма прыметніка з фармантам *-ава* ад антрапоніма *Найдзён* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Найдзён-ава*. ФП: *найдзены* - *найдзён* ('той, каго знайшлі') - *Найдзён* (мянушка, потым прозвішча) - *Найдзёнава*.

Нарушэвіч (Міхал Н.) - форма бацькаймення з акцэнтаваннем фармантам *-эвіч* ад антрапоніма *Наруш* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Наруш-эвіч*. ФП: *нарушыць - нарушаны - Наруш - Нарушэвіч*.

Наскоў (Міхал Н.) - форма прыметніка з суфіксам *-оў* ад антрапоніма *Наско* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Наск-оў*. ФП: *насіць - наско* ('той, хто носіць') - *Наско* (мянушка, потым прозвішча) - *Наскоў*.

Несцяровіч (Антаніна Н.) - форма бацькаймення з фармантам *-овіч* ад антрапоніма *Несцер* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Несцяравіч - Несцяровіч*. ФП: *Несцер* (імя) - *Несцяравіч - Несцяровіч*.

Несцярчук (Валеры Н.) - дэрыват з фармантам *-ук* ад антрапоніма *Несцярка* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Несцярк-ч-ук*. ФП: *Несцер* (імя) - *Несцярка - Несцярчук*.

Несцярэнка (Васіль Н.) - дэрыват з фармантам *-энка* ад антрапоніма *Несцер* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Несцяр-энка*.

Нікалаеўская (Вольга Н.) - адтапанімічны дэрыват ад *Нікалаеўка* і семантыкай 'жыхар (народзінец) названага паселішча': *Нікалаеў-ская*.

Нікановіч (Васіль Н.)

- форма бацькаймення з фармантам *-овіч* ад антрапоніма *Нікан* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Нікан-овіч*. ФП: *Нікан* (імя) - *Ніканаў - Нікановіч*.

Нікіпорчык (Віктар Н.) - дэрыват з суфіксам *-чык* ад антрапоніма *Нікіпар* (*Нікіпор*) з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Нікіпор-чык*. ФП: *Нікіфар* - *Нікіпар - Нікіпор - Нікіпорчык*.

Нікіценка (Мікалай Н.) - дэрыват з фармантам *-енка* ад антрапоніма *Нікіта* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Нікіц-енка*. ФП: *Нікіта* (імя, белар. *Мікіта*) - *Нікіценка*.

Новікава (Яна Н.) - форма прыметніка з фармантам *-ава* ад антрапоніма *Новік* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Новік-ава*. ФП: *новы - новік - Новік - Новікі* (паселішча з прозвішчамі *Новік*) - *Новікава*.

Носава (Галіна Н.) - форма прыналежага прыметніка з фармантам *-ава* ад антрапоніма *Нос* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Носава*. ФП: *нос* ('орган нюху чалавека') - *Нос* (мянушка 'насач') - *Носава*.

Някляеў (Уладзімір Н.) - форма прыметніка з прыналежным суфіксам *-ёў* ад антрапоніма *Някляй* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Някляй-ёў*. ФП: *ніклы* ('кволы' - СБГПЗБП, т. 3, с. 223; - параўн. польск. *nikły* 'бледны, слабы') - *нікляй* ('слабак', параўн. *голы - галай*) - *Някляй* (мянушка, потым прозвішча) - *Някляеў - Някляеў* (рэгрэсіўная асіміляцыя галосных: *i-a > a-a* (я-я)).

Оліна (Эма О.) - форма прыметніка з фармантам *-іна* ад антрапоніма *Оля* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Оліна*. Прозвішча можа матывавацца і народна-гутарковай (дыялектнай) формай ад *Аліна* ('оканне').

Отчык (Андрэй О.) - дэрыват з суфіксам *-ык* ад *Отчы* з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Отч(ым)-ык*. Або ад царкоўнага *Отчий*: *Отч-ик - Отчык*.

Палубінская (Зоя П.) - адтапанімічны дэрыват з фармантам *-інская* ад *Палуба* і семантыкай 'жыхар (наведнік) названай мясіны': *Палуб-інскі*. ФП: *палуба* ('гарызантальнае перакрыццё ў корпусе карабля') - *Палуба* ('прастора, што нагадвае палубу') - *Палубінская*.

Палубятка (Іосіф П.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *палубятка* (памянш.-ласк. ад *палуба* (*палуб-ятка*) 'невялікае гарызантальнае перакрыццё ў корпусе карабля').

Палянскі (Андрэй П.) - адтапанімічны дэрыват з фармантам *-скі* ад *Паляна* з семантыкай 'жыхар (народзінец) названага паселішча': *Палянскі*.

(Працяг у наст. нумары.)

Мы вырашылі больш да ўладаў не звяртацца. Мы звярталіся, прасілі, а яны нас паслалі. А цяпер мы не будзем звяртацца. Дарэчы, мы плацім арэнду леей, чым палова дзяржаўных арганізацыяў у Партызанскім раёне. І таму ЖЭС ставіцца да нас з велізарнай павагай. Мы цягам 2 гадзін аплочаем паперы на арэнду, якія яны нам прысылаюць. ТБМ дапамагаюць і пенсіянеры, і студэнты. І мы рэгулярна друкуем спісы ахвярадаўцаў і выстаўляем на нашым інтэрнэт-партале. Дарэчы, самых актыўных мы будзем сёння віншаваць нашымі падзякамі і сувенірамі. Мы будзем уручаць 40 падзяк ад імя ТБМ нашым актывістам, фундатарам і спонсарам.

- *А за гэтыя 25 гадоў дапамогі ад дзяржавы так і не было?*

- Вялікая дапамога была напачатку. Каб не дзяржава, то ТБМ наогул магло б не стварыцца. Яно ж стваралася ў Савецкім Саюзе, дазвол даваў ЦК КПБ, у які, дарэчы, Генадзь Бураўкін уваходзіў. Так што да рэфэрэндуму 1995 года дапамога з боку дзяржавы была вельмі вялікая. Капейкі плацілі за арэнду, за дзяржаўныя грошы выходзіла газета "Наша слова". У штаце рэдакцыі на заробках было 30 чалавек. І ўсё гэта скасавалі ў 1996 годзе, абклалі нас падаткамі і так далей. Так што быў перыяд напрыканцы існавання Савецкага Саюза і ў першыя гады незалежнасці, калі Кебіч уступіў у ТБМ і яму ўручалі пасведчанне № 1, у складзе ТБМ былі ўсе дзейныя міністры, быў Краўчанка, Дзямчук, Бутэвіч. Так што першыя гады з боку дзяржавы была вельмі вялікая падтрымка.

- *А былі прэм'ер-міністр Кебіч так і застаўся ў ТБМ?*

- Кебіча пазней выключылі.

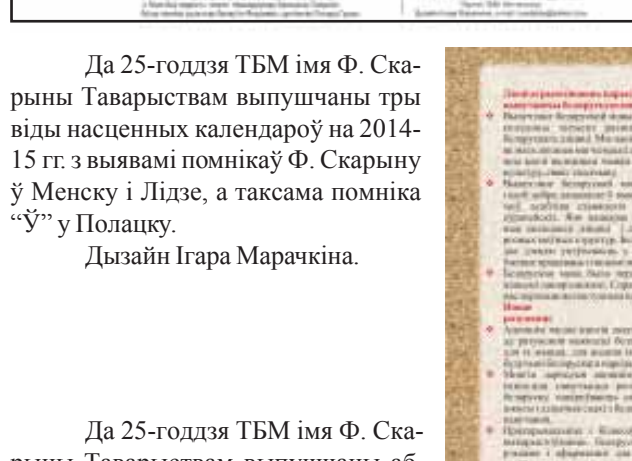
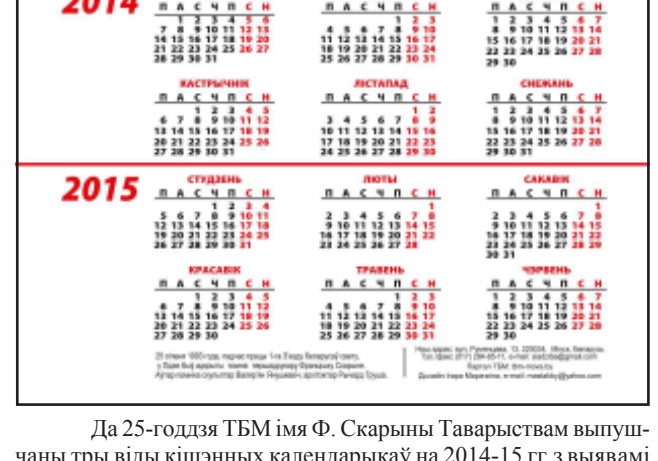
- *Сітуацыя ва Украіне ўплывае на становішча беларускай мовы?*

- Яна ўжо мае станоўчы эффект. Нават Лукашэнка заявіў, што без беларускай мовы не будзе нацыі. То бок чынавенства ўпершыню задумалася, што калі яны размаўляюць парасейску, яны частка "рускага свету", і на танках прыедуць іх бараніць. А яны прыедуць, то першай пацярпіць наменклатура, а не сяляне. Іх у першую чаргу маскоўцы замяняць на сваіх, каго арыштуюць, каго пасадзяць, забяруць у іх бізнэс, капіталы. Так што ўкраінскі фактар вельмі занепакоіў дзяржаўных чыноўнікаў. І зараз яны вельмі баяцца і непакояцца. Паглядзіце, як яны памяншалі плацінку адносна Украіны, не глядзячы на песны саюз з Расеяй. Яны часам нават прынцыпова заяўляюць, што Крым павінен быць украінскім і гэтак далей. Так што, гэты фактар для нас станоўчы ў цэлым з боку палітычнай сітуацыі. Простыя людзі то, канешне, усяго баяцца. І для іх што беларуская, што ўкраінская мова - гэта мова Бандэры. То гэта лямпен, які мяняе погляды цягам дня.

Гутарыў

Алесь Даішчынскі.

Юбілейная друкаваная прадукцыя да 25-годдзя ТБМ

Да 25-годдзя ТБМ імя Ф. Скарыны Таварыствам выпушчаны тры віды паштовак і два віды канвертаў з выявамі помнікаў Ф. Скарыну ў Менску і Лідзе, а таксама помніка “У” у Полацку.

Дызайн Ігара Марачкіна.

Да 25-годдзя ТБМ імя Ф. Скарыны Таварыствам выпушчаны тры віды насценных календароў на 2014-15 гг. з выявамі помнікаў Ф. Скарыну ў Менску і Лідзе, а таксама помніка “У” у Полацку.

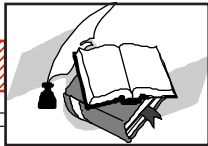
Дызайн Ігара Марачкіна.

Да 25-годдзя ТБМ імя Ф. Скарыны Таварыствам выпушчаны абноўлены варыянт буклета “Беларуская мова - гэта наша мова”.

Дызайн Ігара Марачкіна.

Да 25-годдзя ТБМ імя Ф. Скарыны Таварыствам выпушчаны тры віды кішэнных календарыкаў на 2014-15 гг. з выявамі помнікаў Ф. Скарыну ў Менску і Лідзе, а таксама помніка “У” у Полацку. Дызайн Ігара Марачкіна.

25-годдзе ТБМ імя Францішка Скарыны

Да 25-ых угодкаў з дня ўтварэння
Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны

Як мы ратавалі мову і Беларусь

У канцы XX стагоддзя
Краіны Беларусі на карце не было,
Ды казалі беларусы: "Годзе,
Хопіць нам насіць ганебнае ярмо!"

Таварыства беларускай мовы
Пад харугвы склікала народ
Ратаваць сябе, краіну, мову,
Каб паўстаў з калень славыты род.

Пачалі яны з культуры мовы,
З тэрмінаў спрадвечных, з тых крыніц,
Што забытыя вярталі словы
Ліцвінскіх казак, песень-чараўніц.

Тры асілкі народ аб'ядналі -
Ніл Гілевіч, Генадзь Бураўкін, Алег Трусаў,
Любоў прасветлую, пшчоту
і невядомую краіну паказалі
І навучылі жыць у роднай мове без прымусу.

Рада для паплекнікаў прыўкраса,
Сакратарыят склікаў на веча,
"Наша слова" разам з "Новым часам"
Новы лад збудовалі навечна.

Школка адраджалася нанова,
Паўставалі беларускія гімназіі, ліцэі,
Ва ўніверсітэт пранікла наша слова,
Храмы сталі родным словам дзеіць.

Усяго было на той дарозе
Ганьба, зневажанне, высяленне,
Закрыццё газеты, рабаванне.
Але выстаялі, не зламаліся ў гароце.

Сёння Таварыству 25 святкуем,
Гурт наш моцны, мы - гаспадары.
І па тых прасветлена сумуем,
Хто адляцеў у неба без пары.

Мы лёсу ўдзячныя за выбар нас, адметных,
Мы летапіс складаем у хаўрусе,
Мы - ветэраны й моладзь, наша мэта -
Як жыць, дык жыць для роднай Беларусі!
26.06.2014 г.

З павагай і любоўю
Людміла-Францішка Дзіцэвіч.

Больш за 40 ак-
тыўных сяброў ТБМ бы-
лі ўганараваныя падзяка-
мі ТБМ з нагоды 25 угод-
каў Таварыства, сярод
іх: Ніл Гілевіч, Анатоль
Грышкевіч, Эдуард Аку-
лін, Алесь Бяляцкі, Воль-
га Іптава, Ніна Шыдлоў-
ская, Іна Кулей, Эрнэст
Ялугін, Людміла Дзіцэ-
віч адказала на падзяку
вершам "Як мы ратавалі

мову і Беларусь".

Шэраг сяброў
ТБМ за ўклад у бела-
рускомоўную адукацыю
быў узнагароджаны ды-
пламамі Таварыства бе-
ларускай школы, якія
ўручыў Алесь Лозка.

10 чалавек атры-
малі ў падарунак наборы
кніг з бібліятэчкі "Радыё
Свабоды".

Зала была аздоб-
лена адмысловымі банэ-
рамі з сімваламі ТБМ.

Наш кар.

Віншуем сяброў ТБМ, якія нарадзіліся ў ліпені

Адамчык Надзея Іванаўна
Амбразевіч Людміла Мікал.
Амяльковіч Віталь Леанідавіч
Амяльковіч Павел Анатольев.
Арбузаў Анатоль Цімафеевіч
Арэшка Вераніка Вечаслав.
Аўдзейчык Ілля Анатольевіч
Аўсей Аляксандр
Бабенка Сяргей
Баян Пётр Дзмітрыевіч
Баброўская Марына Вітал.
Балашка Алег
Баран Аляксандр
Бараноўскі Ігар Віктаравіч
Барболін Васіль Васільевіч
Бармута Юлія Уладзіміраўна
Белан Наталля
Бельская Святлана
Блізнюк Аляксандр Аляксан.
Богдан Вадзім Міхайлавіч
Бубешка Уладзімір
Бумажэнка Я. М.
Буцко Павел Анісімавіч
Бязрукая Маргарыта Юр'еўна
Варачаева Анастасія Андр.
Васечка Іван Уладзіміравіч
Ваўчок Аляксандр
Верамоўскі Аляксей Мікал.
Вячорка Вінцук Рыгоравіч
Гайко Сяжук Анатольевіч
Галавань Алесь
Галай Аркадзь Апанасавіч
Герасімовіч Казімір Станісл.
Глазко Дзмітры Мікалаевіч
Гняткоў Валеры
Гольшаў Павел
Грузноў Валер Іосіфавіч
Грынько М.У.
Гуркоў Сяргей Мікалаевіч
Дабравольская Наталля Міх.
Данілава Тацяна
Даніловіч Мар'яна
Даўматовіч Іван Уладзіміравіч
Дзянісаў Галляш
Дзяшук Юры Віктаравіч
Дрожынава Іна Аркадзёўна
Ермакова Святлана Сяргеёўна
Ермалёнак Вітольд Антонавіч
Ермаловіч Святлана
Жмачынскі Аляксандр Вікт.
Жыгальская Вольга Анатол.
Залацілін Аляксандр Валер.
Звераў Юры
Звонік Святлана
Згурская Ганна
Здановіч Іван Юльянавіч
Зелянкевіч Наталля
Знавец Павел Кірылавіч
Зуёнак Васіль Васільевіч
Ільніч Наталля Валянцінаўна
Ішчанка Кацярына Сяргеёўна
Кавалёнак Л. П.
Казлова Алена
Казлова Святлана Мікалаеўна
Казляк Любоў
Калесева Вераніка Уладзімір.
Каракін Андрэй Анатольевіч
Кардаш Наталля Аляксандр.
Кароткі Мікалай Мікітавіч
Карп Алена Аляксандраўна
Картавенкава Галіна Пятроўна
Карчэўскі Анатоль

Касяк Кастусь
Кобер Таіса
Корзун Валянціна
Коцікаў Ян
Краснеўскі Віталь Сяргеевіч
Красноўскі Аляксандр Віктар.
Краўчанка Сяргей Канстанц.
Краўчук Маргарыта Дзмітр.
Крываручанка Ігар Мікал.
Крывашэў Зміцер Сяргеевіч
Крыўёнак Міхаіл Фадзеевіч
Ксянзоў Кірыл Уладзіміравіч
Кузняцоў Ігар Мікалаевіч
Кулак Жанна Язэпаўна
Кульбеда Дзмітры Сяргеевіч
Кульбіцкі Пятро С.
Кундас Ганна
Кухарчык Пётр Андрэевіч
Лабадзенка Глеб Паўлавіч
Лагутаў Віталь
Лажкова Наталля
Лапановіч Андрэй Васільевіч
Лапоўскі Алег Мікалаевіч
Лаўнікевіч Дзяніс Эдуардавіч
Лесавы Кірыл
Лецяга Ігар
Лінік Міхаіл Аляксандравіч
Лінік Сяргей Мікалаевіч
Літвінкіна Аляксандр
Лукін Ілля Міхайлавіч
Лява Арцём
Лявіцкі Антон Мікалаевіч
Ляўчук Вольга Васільеўна
Ляўчук Леанід Аляксандравіч
Макарыч Максім Міхайлавіч
Макоўская Алена Паўлаўна
Максімава Кацярына
Маоклы Дзяніс Ігаравіч
Мароз Наталля Алегаўна
Марчанка Пётр Георгіевіч
Машанскі Аляксандр Іванавіч
Машынская Ірына Антонаўна
Мікалаеўская Анастасія Іван.
Місцюк Уладзімір Мікалаевіч
Місцюкевіч Аляксандр Іван.
Місько Алег Пятровіч
Млынчык Марыя
Молчан Барыс Валянцінавіч
Мулашкіна Лізавета Дзмітр.
Муха Анатоль Міхайлавіч
Навіцкі Пётр Лявонавіч
Нагдаляп Андрэй Мікалаевіч
Найдзёнава Вера
Нашкевіч Дар'я Іванаўна
Недзялкаў Яраслаў
Нікалаеўская Вольга
Нікалаеўская Вольга Ігараўна
Нікановіч Васіль Васільевіч
Новікава Марыя Сяргеёўна
Някляеў Уладзімір Пракопавіч
Пазняк Жанна
Панізінік Алена Іванаўна
Паплька Аляксандра Сярг.
Парда Аліна Іванаўна
Пастарнак Барыс Натанавіч
Паўлоўская Ганна Валер'еўна
Пашкевіч Алег Эдуардавіч
Пашкевіч Мікалай Іванавіч
Пашкевіч Тацяна Валер'еўна
Піскун Андрэй Анатольевіч
Пракоф'ева Юлія
Прыбыткава Святлана

Пузанкевіч Сяргей Уладзімір.
Пяткоўская Алена Іосіфаўна
Пятроў Аляксандр Аляксандр.
Радчук Віталь Дзмітрыевіч
Радзіонава Ірына Яўгенаўна
Рамук Алена
Рашчэўскі Віталь Часлававіч
Розін Дзмітры Барысавіч
Рудовіч Мікалай
Русаў Пятро Аляксандравіч
Рымша Алесь Георгіевіч
Савік Мікола Пятровіч
Савіна Анастасія
Сагалец Ілля Фёдаравіч
Сакалоўскі Уладзімір
Самасюк Аляксандр Міхаіл.
Сарокін Арцём Адамавіч
Сватко Павел Аляксандравіч
Семяненка Максім Уладзімір.
Сінцова Тацяна
Скупановіч Уладзімір Леанід.
Смоль Валянцін Мікалаевіч
Смола Тацяна
Стрыгельская Наталля Анат.
Сулкоўскі Уладзімір Якаўл.
Суховерхі Міхаіл Пятровіч
Сыраваткаў Аляксандр Васіл.
Сыч Ніна Лявонцёўна
Сюбарова Серафіма Іванаўна
Сяменчык Настасся Мікал.
Сяркоў Андрусь
Сяткоўская Вераніка Уладзімір.
Талапіла Алесь Львовіч
Талатай Святлана
Танкевіч Аляксандр Яўгенавіч
Ткачова Вольга
Трапашка Марыя
Трацяк Вера
Тумаш Генадзь
Тупік Кацярына Віктараўна
Усцінава Людміла Нікіфараўна
Філіповіч Валер Аляксеевіч
Хасанаў Ігар
Храпавіцкая Тамара Аркадз.
Хрол Часлаў Часлававіч
Цітко Валянцін Уладзіміравіч
Ціцянкава Галіна
Цішкевіч Вольга Іосіфаўна
Цішко Валянцін Уладзіміравіч
Цыганкоў Генадзь Васільевіч
Цюшкевіч Сяргей Анатольев.
Чапля Данута
Чарнышоў Алесь Ігаравіч
Чарткоў Мікола Алегавіч
Чыгір Клаўдзія Сцяпанаўна
Чысцякоў Аляксей Уладзімір.
Шалупенка Васіль Іванавіч
Шапуцька Ганна Віктараўна
Шарашовец Аляксандр Мік.
Шумскі Ягор Аляксандравіч
Шуціцкі Тадэвуш Віктаравіч
Шымірка Анатоль
Шыпай Аляксандра Генадз.
Шычко Валянціна
Шычко Святлана Вячаслав.
Шэравера Руслан Уладзімір.
Юран Антон
Язерскі Сяргей
Ярмац Аляксандр Аляксандр.
Яскін Андрэй Алегавіч
Яўцошкіна Тацяна Аляксан.
Ячычка Віктар

"Будзьма!"

7 ліпеня (панядзелак)
адбудуцца заняткі
"Гісторыя ў падзеях і
малюнках"
з **Алегам Трусам**
Пачатак - 18. 00 гадзін.
Румянцава, 13.
Уваход вольны.

АБ'ЯВА

У ліпені сядзіба ТБМ працуе
штотыднёва
з панядзелка па чацвер
з 17.00 да 19.00 гадзін.
Кніжная выстава ў ліпені не
працуе.
3 ліпеня сядзіба не працуе.

Габдула Тукай (Habdulla Tuqay). Напэўна, рэдка каму з жыхароў Беларусі знаёма сугучча гэтых словаў. Габдула Тукай (1886 - 1913) - класік татарскай літаратуры, адзін з яе пачынальнікаў. Імя Габдулы Тукая, як і імя Мусы Джаліля, асабліва дарагое татарам Паволжа.

Для сусветнай культуры вельмі значная яго перакладчыцкая дзейнасць, менавіта ён пераклаў на фарсі Пушкіна. Прыгажосць верша-складання іранскага паэта Хафіза найлепш змаглі перадаць Гётэ і Пушкін, а яшчэ Тукай. Яго творы выдадзены на 26 мовах свету мільённымі тыражамі. Да 125-годдзя нараджэння паэта ў перакладзе на фарсі падрыхтаваны ў найлепшых традыцыях Ірана (старадаўняй Персіі) зборнік ягоных вершаў.

Як ні дзіўна, але прозвішча Тукай было вядома на Наваградчыне яшчэ 200 гадоў таму назад. Калі Адам Міцкевіч напісаў філасофскую баладу "Тукай, або Выпрабаванні дружбы" (выдадзена ў Вільні, 1823), то тлумачэнне да твора самога аўтара гучала так: *"Тукай - звычайнае прозвішча, якое сустракаецца ў некаторых вёсках каля Завосся (на Наваградчыне), дзе адбываецца дзеянне балады"*.

Адам Міцкевіч (1798 - 1855), Аляксандр Пушкін (1799 - 1837), Міхаіл Лермантаў (1814 - 1841), Янка Купала (1882 - 1942), Максім Багдановіч (1891 - 1917) сталі светачамі паэзіі сваіх народаў, а іх жыццёвая пазіцыя служыць узорам сумленным людзям усяго свету. Тукай лічыў сябе вучнем Пушкіна, ён першым з татарскіх паэтаў назваў у сваім вершы імя Лермантава. Даволі рана ён пазнаёміўся з творами вялікіх рускіх паэтаў, перакладаў Пушкіна, выдатна ведаў творчаць Лермантава, а напрыканцы свайго кароткага жыцця напісаў:

*Пушкін, Лермонтов -
два Сонца - высока вознесены,
Я же свет их отражаю*

наподобие Луны.
1913 Адрывак. Пераклад з татарскай В. Ганіева.

Татарскі юнак абагаўляў Пушкіна, чытаў яго, як мусульманін чытае Кур'ан.

*Всегда душе моей
близки твоей души порывы...
Идти повсюду за тобой -
мой долг, мое стремление,
А то, что веры ты другой,
имеет ли значение?..*

Пушкіну.
Пераклад з татарскай С. Бацвінніка.

Лермантава любіў як сябра, такога ж, як і сам, адзінокага. Маці Лермантава памерла, калі маленькаму было ўсяго два гады, бацьку ён амаль не бачыў і рос пад апекай бабুলі з роду Арсенневых (прозвішча ўзнікла ад імя залатаардынскага мурзы Арслана, хрышчонага пад імем Арсеній).

Ранняя сіроцтва - гэта Габдула адчуў спаўна. У чатыры з паловай месяцы ён застаўся без бацькі, узногаго мулы Мухамет-Гарыфа. І толькі ў мячэтной кнізе захаваўся зроблены яго рукой запіс арабскай вяззю аб нараджэнні сына. Калі хлопчыку было тры гады, памерла маці. Далей дзядуля вымушаны быў аддаваць унука на выхаванне ў розныя сем'і. У 1895 г. дзевяцігадовага Габдулу ўзялі ў сям'ю купца Усманава, дзе гаспадыняй была сястра яго бацькі. Ён прыехаў ва Ўральск, пачаў вучыцца ў медрэзэ "Мутыгія" і праявіў высокую адоранасць у пасіжэнні моваў - татарскай, рускай, арабскай, турэцкай, персідскай (фарсі).

"Тукай - звычайнае прозвішча..."

Адначасна загаварылі аб долі селяніна

Веданне моваў і няпростыя павароты жыцця адкрылі Габдуле Тукаю шлях у прафесію журналіста, а далей і ў вялікую паэзію. Яго першым выдатным паэтычным творам на татарскай мове быў пераклад верша А. Кальцова "Что ты спишь, мужичок?". Верш апублікаваны пад назвай "Сон мужыка", год апублікавання - 1905. І як тут не ўзгадаць, што ў тым самым 1905 годзе 15 траўня ў менскай газеце "Северо-Западный край" быў апублікаваны на беларускай мове верш "Мужык" - першы надрукаваны твор Івана (Яся) Луцэвіча, які падпісаўся псеўданімам "Янук Купала". Па волі лёсу атрымалася так, што абодва нацыянальных паэты адначасна загаварылі з селянінам аб чалавечай годнасці на яго роднай мове.

Ім наканавана было жыць у адну эпоху і стаць Прарокамі для свайго народа! Габдула Тукай нарадзіўся 14 (26 па н. ст.) красавіка 1886 г. у вёсцы Кушлавич Казанскага ўезда, Казанскай губерні. Янка Купала нарадзіўся амаль на чатыры гады раней - як раз у ноч народнага свята Купалле 25 чэрвеня (7 ліпеня па н. ст.) 1882 г. у фальварку Вязынка Менскага павета Менскай губерні. Пасля смерці бацькі ў 1902 г. яму, каб пракарміць сям'ю, давялося на працягу шасці гадоў (1902 - 1908) не толькі працаваць на сялянскай гаспадарцы. Ясь Луцэвіч быў хатнім настаўнікам, эканомам у панскім маёнтку, чорнаробчы, тры гады працаваў памочнікам вінакура на броварах. Яго першыя літаратурныя спробы звязаны з гэтым перыядам жыцця.

І далей паэты крочылі агульным шляхам, які вызначаў час і гатоўнасць служыць свайму народу. На хвалі рэвалюцыі 1905 г. ва Ўральску з'явіліся першыя татарскія газеты і часопісы "Фікер" ("Думка"), "Альгасраль-джадзід" ("Новы век"), "Уклар" ("Стрэлы"), у якіх Тукай друкуе вершы і артыкулы. На пачатку 1907 г. пакідае медрэзэ, а з чэрвеня 1907 г. пачынаецца наступ на дэмакратычны рух. Водгукам на гэта стаў верш-заклік "Не адыйдзем!", вершы "Шурале", "Пара коней", "Роднай зямлі".

Тукай гарача любіў Казань, называў "прамяністай", звязваў з ёй самае лепшае. І гэта, не глядзячы на тое, што за час жыцця ў Казані ў яго не было ніводнага паэтычнага зборніка, на які не накладваўся б арышт. Затое ў 1907 - 1908 гг. ён надрукаваў у газеце "Эль-іслах" і сатырычным часопісе "Яшэн" ("Маланка") каля шасцідзсяткі вершаў, адну невялікую паэму і дзве паэмы-казкі. Пазней былі складзены два зборнікі (за кожны паэт атрымаў па пяцьдзесят рублёў), асобна выдадзена казка "Залаты пеўнік" - вольны пераклад з Пушкіна. Друкаваў ён таксама фельетоны і артыкулы. Толькі для дзяцей выдаў каля дзятка кніжак.

Купала любіў Вільню. У 1908 - 1909 гг. Янка Купала жыў у сталіцы беларускага адраджэння і працаваў у рэдакцыі газеты "Наша ніва". У гэты час ім напісаны творы з жыцця беларускіх сялян ("У Піліпаўку", "За што?" і інш.). Да 1913 г. ён пераклаў на беларускую мову А. Міцкевіча, асобныя творы рускіх паэтаў, якіх таксама перакладаў Габдула Тукай, - І. Крылова і А. Кальцова. Яго натхняла творчасць М. Горкага, які яшчэ ў 1910 г. зрабіў пераклад менавіта ку-

палаўскага верша "А хто там ідзе?" і змясціў у часопісе "Современный мир". Пазней былі здзейснены пераклады верша на многія мовы народаў свету і ў выніку атрымаўся асобны зборнік аднаго верша на 82 мовах.

1913 - 1942

У 1913 годзе, у красавіку, калі прырода абвешчала новы цыкл адраджэння, перарвалася жыццё Тукая, у татараў не стала свайго паэта.

У 1913 г. у Вільні выйшаў адзіны прыжыццёвы зборнік вершаў Максіма Багдановіча "Вянок".

У кастрычніку 1913 г. Купала вяртаецца ў Вільню. Ён працуе ў "Беларускім выдавецкім таварыстве", у газеце "Наша ніва" і як рэдактар гэтага выдання церпіць судовыя пераследаванні царскіх уладаў. Але гэта не спыняе Песняра, ён выдае зборнікі сваіх твораў. У 1913 г. выйшаў трэці паэтычны зборнік "Шляхам жыцця", у які побач з выразна грамадзянскімі вершамі, уваходзяць шэдэўры Купалавай філасофскай, пейзажнай, інтымнай лірыкі. Многае з таго, што будзе напісана пасля, не зможа пераўзыйсці напісанае ў гэты час, хоць Купала наканавана было пра жыць яшчэ амаль 30 год.

Купала і Тукай жылі ў адзін час, але дарогі іх не сшыліся, хоць сустрацця яны маглі. Напрыклад, вясной 1912 г. у час прыезду Тукая ў Пецярбург, дзе Купала займаўся на агульнаадукацыйных курсах А.С. Чарняева (1909 - 1913 гг.).

Быў Купала і ў Казані. Але гэта было пазней, і нагода была дрэнная - вайна. Летам 1941 г. ён пакідаў акупаваную нямецкімі войскамі Беларусь. У перапоўненую бежанцамі Казань Купала разам з жонкай трапілі восенню. Па запрашэнні дырэктара млынкамбіната Наякшына яны з Уладзіслава Францаўнай апынуліся ў невялікім мястэчку Пячышчы. Некаторы час жылі ў доме дырэктара, а пасля перасяліліся ў службовую квартиру пайшоўшага на фронт намесніка дырэктара. Народны паэт Беларусі

Разалія Александровіч

які лічыцца адным з лепшых манументаў Купалу ў свеце. А ў красавіку 2011 г. на Новакузнечкай (хоць ёсць Ардынка і Вялікая Татарская) адкрыўся помнік Габдуле Тукаю. Адкрыццё помніка адбывалася ў дні святкавання 125-годдзя з дня нараджэння паэта.

Тукай - Багдановіч

Тукай мог сустрэцца і шчыра пасябраваць з маладзейшым за сябе на пяць гадоў Максімам Багдановічам. Габдуле ў рукі маглі трапіць артыкулы Максіма, якія друкаваліся ў рускамоўных газетах. Максіму лёгка было б зблізіцца з паэтам і публіцыстам, у якога, як і ў яго самога, было абвостранае пачуццё адданасці свайму краю, а яшчэ... адчуванне адзіноцтва. І ў гэтым ім абодвум быў блізкі Лермантаў. Да 100-годдзя з дня нараджэння Лермантава Багдановіч змясціў у яраслаўскай газеце "Голос" (2.10.1914) артыкул аб творчасці Лермантава "Одинокий". У Лермантава ёсць радкі: *"Я к одиночеству привык, // Я б не умел ужиться с другом"*. Тукай у адным з вершаў абгрунтоўвае сваю прыхільнасць да адзіноцтва, адасобленасці: *"Ты живи своею жизнью, избегая суеты, // Шум бесплодный чужд поэту, от него скрывайся ты"* ("На памяць", пер. В. Тушновай). Паэма Багдановіча "Максім і Магдалена" стваралася пад уплывам "Песні пра... купца Калашнікава" і "Баярына Оршы", духоўная напружанасць жыцця наканавана асуджаным на адзіноту галоўным героям паэмы Лермантава "Дэман" і паэмы Багдановіча "Страцім-Лебедзь". Тукай перакладаў Лермантава, пісаў вершы яму ў перагук: у падзагалоўку верша "Прарок" (1908) пазначана, што гэта варыянт аднайменнага верша Лермантава.

Лермантаў, Тукай, Багдановіч. Паэты пражылі вельмі мала. Лермантаў - 27, Тукай - 26, Багдановіч - 25 гадоў. Міхаіл Лермантаў загінуў на дулі. Жыцці Габдулы Тукая і Максіма Багдановіча загубіла адна і тая ж хвароба. Але яны здолелі адчуць радасць і сэнс жыцця і перадаць свае пачуцці так, як гэта маглі зрабіць толькі вельмі блізкія, з агульным лёсам, людзі:

*...Калісь глядзеў на сонца я,
Мне сонца асляпіла вочы.
Ды што мне цемь вечнай ночы,
Калісь глядзеў на сонца я.
Няхай усе з мяне разоучы,
Адповедзь вась для іх мая:
Калісь глядзеў на сонца я,
Мне сонца асляпіла вочы.*

Трыялет. М. Багдановіч.

*Пусть жизнь моя как ночь темна,
Не жду ни солнца, ни луны.
Я благодарен и за то,
что звезды в небе мне видны.
Я оцущаю тяжесть рук,
триконове черных сил.
Но враг мой в сердце у меня
святий звезды не погасил.
Нет, нет, горит моя звезда,
не меркнет отблеск золотой,
И несомненно, хоть один заблудший
той спасен звездой.
Моя звезда. Г. Тукай.
Пераклад В. Тушновай.*

Габдула і Максім маглі распавесці адзін адному шмат аб чым. Напрыклад, Габдула прыгадаў бы збіты з дошак куфэрак, у якім дзед Зінатула трымаў кнігі - самае вялікае сваё багацце, і вось дзядуля сядзіць за чытаннем ці чытае сваім родным вершы, якія сам напісаў. Максім бы распавёў пра бібліятэку бацькі Адама, пра бацькаў куфар і чужоўнае яго выратаванне з агню.

Няма смачней вадзіцы, як з роднай крыніцы

Вельмі важныя падзеі прышліся на 1911 год. Максім працуе над стварэннем беларускага лемантара. Па заканчэнні гімназіі ў чэрвені 1911 г. ён едзе ў Вільню, дзе будзе два тыдні, затым здзейсніць сваю мару - наведае беларускія мясціны. Каб зараз з Менска трапіць у Ракуцёўшчыну, трэба ехаць чыгункай у кірунку Маладзечна і, калі праехаць станцыю Мясата, далей будзе Татаршчызна, а затым Крыніца. Вось тут быў Максім і, як кажуць у казках, вяду піў. Напэўна, для яго хворых грудзей, яна была хоць на некаторы час гаючай.

Наогул жа яму патрэбны былі больш сур'ёзныя лекі. 21 лістапада 1910 г. Адам Ягоравіч у лісце да Кацярыны Паўлаўны Пешкавай піша: "Максім слабагруды, праседзеў зіму ў Ялце, а летам з Лёвам на кумысе". Бацька стараўся падтрымаць сваіх дзяцей. Калі захварэў на сухоты старэйшы сын Вадзім, летам 1899 г. сям'я едзе на кумыс у вёску Кара-Якупава недалёка ад станцыі Чышмэ Уфійскай губерні. У башкірскай вёсцы здымаюць Багдановічы вялікую хату. Адам Ягоравіч узгадваў: "Я амаль заўсёды быў з дзецьмі і імкнуўся паказаць ім жыццё стэпу ва ўсіх яго праявах - і ранняй і ўдзень, і вечарам і ноччу, і ў ціхі сонечны дзень і ў буру, якія тут былі асабліва велічныя. Вандравалі мы і на перадгор'ях Урала, назіраючы магутныя напластаванні вапнякоў роўнымі гладкімі плітамі, з-пад якіх месцамі прабіраліся крышталёвай чысціні крыніцы, падаючы каскадамі з тэрасы на тэрасу і ўтвараючы месцамі невялікія азёрцы, якія з вышыні здаваліся бліскучымі пацеркамі, нанізанымі на шнурок".

Калі б Максім пачуў пераклад радкоў з верша Габдулы Тукая, магчыма, ён бы ўзгадаў тую вёску, а пачуўшы арыгінал, змог бы зразумець слова "чышмэ", што ў перакладзе з башкірскай і татарскай моваў значыць "ключ", "крыніца":

На горе - деревня; неподалеку -

Светлый ключ, сбегая,

вьется по песку;

Помню ту деревню,

помню ключ живой,

Вкус воды я помню, чистой, ледяной.

Родная деревня. Г. Тукай.

На пачатку траўня 1911 г. па-раходам Габдула накіроўваецца ў Астрахань і па дарозе знаёміцца з жыццём Паволжа. Увесну ён асілявае падарожжа праз Казань, Уфу, Троицк і да Пецярбурга, у якім беларусы чакалі Максіма, але па стану здароўя не накіравана яму было вучыцца, жыць і працаваць ў паўночнай сталіцы. Тукай жа праз некалькі тыдняў едзе з Пецярбурга ў казахскія стэпы на кумыс, спадзеючыся паправіць сваё здароўе. У Казань вяртаецца на пачатку жніўня.

Паэту раілі паехаць на поўдзень, але ён не меў на гэта сродкаў. Хоць кнігі ў яго выходзілі адна за адной, і зусім нядаўна Тукай быў адным з трох татарскіх пісьменнікаў, якія атрымліваюць самыя вялікія ганарары. Сям'і ў паэты няма, але грошы разыходзяцца хутка: іх пазычаюць і не вяртаюць, ён набывае рэчы і не карыстаецца імі. Здаецца, купляе патрэбнае - кнігі, але і яны хутка пераходзяць да іншых. Калі-нікالی наведвае траціцы, там частуе іншых, назірае, слухае размовы. Так ён застаецца без грошай. Напярэдні 1913 г. сябры збіраюць грошы, але іх хапае толькі на паездку ў вёску. На прыродзе добра, ды вымушаны вяртацца: душчы хвароба. Тукай здымае танцы пакой у гатэлі - свайго дома ў яго ніколі не

было. Здароўе пагаршаецца, а яму так хацелася б яшчэ хоць крыху пажыць на гэтым свеце... Нічога ж не застаецца, як легчы ў бальніцу - "першую станцыю да смерці" (гэтую думку яму цяжка пераадолець). 11 красавіка 1913 г. а пятай гадзіне вечара паэта не стала. Габдула Тукай памёр, як пісаў Горкі, "ад голада і чахоткі". Пахавалі Тукай на могілках у казанскай Нова-Татарскай слабадзе. У гэты дзень усе татарскія газеты прысвяцілі яму спецыяльныя выпускі. Быў адменены працоўны дзень у выдавецтвах і кніжных крамах, заняты ў медрэсэ. Шматлікая працяглася праводзіла паэта ў апошні шлях.

Менскія сябры Максіма Багдановіча здолелі сабраць грошы на яго паездку ў Ялту. Па дарозе прышлося перажыць зімовыя нягоды, што яшчэ больш аслабіла здароўе. Ён усё ж дачакаўся вясны, але ў самым яе росквіце 25 траўня 1917 г. паэта не стала. Максім паміраў адзін, у невялікім пакойчыку, без родных і блізкіх людзей. Пахавалі яго на Аўцкіх могілках сціпла, але па-хрысціянску.

У 1924 г. паэты Уладзімір Дубоўка, Андрэй Александровіч і Анатоль Вольны (А.І. Ажгірэй) былі спецыяльна камандзіраваны ў Ялту, каб адшукаць і прывесці ў парадак магілу Максіма Багдановіча. Яны адшукалі гэтае месца і пасадзілі кіпарысы - з тае пары мінула 90 год - а праз некалькі год быў пастаўлены сціплы помнік, які ў 1990-х змяніў новы. Тады ж было шмат меркаванняў і спрэчак аб вяртанні праха паэта на радзіму. Праз севастопальскіх беларусаў у свой час перадала для адной з сімферопальскіх газет зварот да крымскіх татарараў з просьбай аказаць знакі пашаны памяці Максіма Багдановіча, у травеньскія дні прыходзіць разам з беларусамі на ялцінскія могілкі, слухаць вершы Максіма.

Мова родная, святая!

На хвалі адраджэння творы геніяў становяцца нацыянальнымі гімнамі. Так сталася з "Пагоняй" Максіма Багдановіча, "Малітвай" Наталлі Арсенневай, "Роднай мовай" ("Туган тэл") Габдулы Тукая. "Туган тэл" для татарараў як "Магутны Божа" для беларусаў. Народны паэт Беларусі Рыгор Барадулін зрабіў сваё пераўвасабленне гэтага твора - нізкі яму паклон і Рай Светлы!

Мова родная, святая,

мова маці дарагой!

Шмат я ў гэтым свеце зведаў,

заручыўшыся табой.

Мова родная! Табою

я маліўся першы раз:

Божухна, даруй матулі,

бацьку, мне, памілуй нас!

Пераклад Р. Барадуліна, 1991 год.

О язык мой, ты - опора

в испытаньях бытия,

С детства близкий и понятный,

радость и печаль моя.

О язык мой, как сердечно

я молился в первый раз:

Сохрани отца и маму,

не оставь, Всевышний, нас...

Пераклад Р. Бухараева.

Калі разумееш іншыя мовы, то становішся больш блізім да іх носыбітаў. Але колькі моваў не ведае чалавек, роднай называе ён адну, за якую, бывае, прыходзіцца змагацца. Я шчаслівая ў сваёй далучанасці да беларускай мовы і культуры. Беларуская мова - родная, свой унёсак у яе захаванне зрабілі і робяць многія беларускія татары. Добра ведаю рускую мову - мову Пушкіна і Лермантава, Талстога і Дастаеўскага. Вучу польскую, каб чытаць у арыгінале Міцкевіча. Хацела бы прачытаць па-

татарску, напрыклад, размову хлопчыка і матылька з аднайменнага дзіцячага вершыка Габдулы Тукая. Ведаю літары арабскага алфавіту - імі пісаліся кніжкі. Хоць арабскую мову не разумею, але мелодыка мусульманскай малітвы ўзрушае мае пачуцці, лашчыць зрок арабская вязь. Шкадую, што не валодаю крымска-татарскай мовай, каб выказаць словы падтрымкі сваім братам у іх чарговых выпрабаваннях.

Упэўнена, што амаль кожны крымскі татарын зразумее не проста словы, а адчуе ў іх горыч і боль сваю і блізкіх, якіх не проста вывезлі з роднай зямлі, а рабілі ўсё, каб у жахлівых умовах, як па дарозе, так і ў выгнанні, яны не выжылі. Але і ў выгнанні людзей падтрымлівала памяць аб роднай зямлі, паміралі яны з надзеяй, што нехта ўсё ж вернецца. Максім перажыў агульныя пачуцці выгнаннікаў:

Даўно ўжо целам я хварэю,

Гхвор душой, -

І толькі на цябе надзея,

Край родны мой!

У роодным краю ёсць крыніца

Жывой вады.

Там толькі я змагу пазбыцца

Сваей нуды.

Калі ж у ім умру-загіну,-

Не жалюся я!

Ня будзеш цяжкая ты сыну

Свайму, зямля.

Там хоць у гліне, хоць у брудзе,

Там, пад зямлёй,

Найдуць мае слабыя грудзі

Сабе спакой.

Максім Багдановіч.

Родная зямля мякчэй, чым чужая прырна

Крымскія мясціны былі ў свой час прыветнымі да Янкі Купалы. Напрыканцы 1923 г. Купала лячыўся ў санаторыі "Гаспра". Вось завяршальная частка верша, напісанага ім перад вяртаннем у родную Беларусь. Здаюцца сёння поўнымі сэнсу радкі, напісаныя тады, калі татары дбайна, па-гаспадарку даглядалі сваю гарыстую зямлю, кожны кавалачак якой меў адпаведны назвы.

Гаспра, мілы мой прыпынак!

Я ўжо скончыў свой спачынак

І цябе я пакідаю,

Да свайго імкнуся краю.

Будзь прыветна, будзь здарова,

Як татарка чарнаброва!

Жыві доўга, як Ай-Петры,

Хоць і веюць буйны ветры!

Вам, магноліі, платаны,

Кіпарысы і каштаны,

Шлю я шчыра на праішчанне

Ад бярозак прывітанне!

Янка Купала.

Купала ўжо не было амаль два гады, калі 18 траўня 1944 года ў крымскіх татарараў, пакуль не вярнуліся з фронту мужчыны, адабралі зямлю і маёмасць, навесілі ярлык, павезлі на выміранне... І вось новая хваля выпрабаванняў. Спадзяюся, што беларусы ў думках падтрымліваюць і сваіх суседзяў-украінцаў, і крымскіх татарараў, зычаць, каб людзям зноў не па сваёй волі не давалося пакідаць сваю зямлю і стаць бежанцамі, нават і не-надоўга.

Жадаю, каб крымскія татары здолелі абараніць тое, што ім па-праву належыць і тое, што ў іх хацелі вырваць з каранямі. Захапляюся моцай духу і вернасцю гістарычнай памяці. Веру, што яны вернуць статус крымска-татарскай мове, назвы сваёй зямлі і ператвораць старажытную Таўрыду ў квеценны край працалюбівых і адукаваных гаспадароў. Звяртаюся да ўсявышняга, каб не пакідаў іх без апекі. Пашчасліў ім Божа!

Красавік - чэрвень,
2014 г.

Аб незабыўным, дарагім...

Атрымаўшы дыплом выкладчыка педагогікі, логікі, псіхалогіі ў педвучылішчах, я дадала ў педагогічны інстытуце імя Горкага патрэбныя экзамены і набыла дадатковую прафесію настаўніка беларускай мовы і літаратуры ў сярэдняй школе. Шчырая любоў да роднай мовы спачатку прывялася маці і бацькам, ураджэнцамі беларускага Палесся, а затым узмацнялася дзякуючы школьнаму настаўніку, старэйшаму драматургу Беларусі Гарбацэвічу Васілю Савічу.

Паколькі Лідскае педвучылішча ў 1956 годзе закрывалася, а псіхалогія і логіка заставалася ў школьных праграмах, то з адкрыццём у 1955 годзе сярэдняй школы № 8 я пачала выкладаць не толькі гэтыя прадметы ў 9-ых і 10-ых класах, але і беларускую мову і літаратуру.

Выдатнае валоданне сваёй нацыянальнай мовай дапамагала мне паспяхова выступаць з дакладамі і прафесійнымі набыткамі на раённых настаўніцкіх канферэнцыях, з лекцыямі перад гарадской грамадскасцю. А ў 1964 годзе дзялілася вопытам работы на І з'ездзе па грамадскім выхаванні удасканалення настаўнікаў я была запрошана ў якасці лектара на абласныя курсы павышэння кваліфікацыі па беларускай мове і літаратуры.

Кіраўніком курсаў па майму прадмету была Валанціна Майсееўна Паўлюкевіч. Пра тое, што я пішу вершы і друкуюся з 1966 года ў газетах, яна даведлася ад лідскіх настаўнікаў, слухачоў курсаў. Я вельмі ўдзячна лёсу, што ён дазволіў мне сустрэцца і пазнаёміцца выдатнымі людзьмі Гарадзеншчыны. Самай адметнай падзеяй у маім жыцці стала сустрэча са знакамітымі літаратарамі Васілём Быкавым, Аляксеем Карпюком і Мар'янам Дуксам, якіх запрасіла выступіць перад настаўніцтвам вобласці Паўлюкевіч В.М. У актывую залу, дзе сабраліся і слухачы, і выкладчыкі курсаў спачатку ўвайшоў хударлявы Васіль Быкаў, затым больш мажны Аляксей Карпюк, а за ім - зусім малады Мар'ян Дукса. Вельмі сціпла, але з вялікай годнасцю творцы прывіталіся са шматлікай аўдыторыяй.

Першым узяў слова В. Быкаў. Са сцэны ўсе пачулі яго няспешны, аднак хваляючы аповед пра гісторыю стварэння аповесцей "Жураўліны крык" і "Альпійская балада", шырока вядомых нават за межамі Беларусі. Расказваючы аб трагічных падзеях Вялікай Айчыннай вайны, яго позірк быў як бы накіраваны ў глыбіню свайго ўнутранага свету, быццам тое, аб чым ён гаварыў, ён перажываў сам. Яго размова не была рытарычнай, а разважлівай і па-філасофску мудрай, пазбаўленай усялякай пампезнасці і пахвальбы. А калі звяртаўся да слухачоў у зале, яго позірк быў зацікаўленым і пранікнёным.

Узрушаная сустрэчай з аўтарам твораў школьнай праграмы, я ціхенька выйшла з залы, каб купіць кветак для паважаных беларусаў, пагэтам выступленне А. Карпюка чула не да канца. А калі вярнулася, чытаў ужо свае вершы Мар'ян Дукса. Уручаючы кветкі шануюным пісьменнікам, Паўлюкевіч В.М. сказала, што сярод нас ёсць таксама творцы паэтычнага слова, назваўшы маё прозвішча і імя.

Я вымушана была чытаць свае вершы перад шматлікай аўдыторыяй настаўнікаў вобласці нават пасля таго, як у хуткім часе паважаныя госці прабачліва развіталіся, спяшаючыся да сваіх неадкладных спраў. Даверлівая гутарка са слухачамі натхніла на напісанне новых вершаў разам з таленавітай настаўніцай з Лідчыны Марыяй Багамаз. Адзін верш з эпіграфам Марыі Багамаз змешчаны ў маёй паэтычнай кніжцы "Прасторы дабрыні".

Праз шмат гадоў, а менавіта ў 90-ыя гады 20 стагоддзя і да 2005 года, з многімі настаўнікамі, былымі сваямі слухачамі, я сустрэлася ў Гарадзенскім пансіянаце. Яны паказвалі захаваныя ў іх мае вершы з аўтографам, арганізавалі мае творчыя вечарыны, на якіх, безумоўна, заўсёды ўспаміналі адметнае ў нашым жыцці мерапрыемства, на якім адбылося наша знаёмства з класікам беларускай літаратуры, народным пісьменнікам Беларусі Васілём Быкавым.

Алеся БУРАК,

былая настаўніца

г. Ліды,

інвалід I групы.

Паважаная газета!

Пішу Вам па даручэнні былых танцораў Народнага ансамбля танцу "Прыпяць". На святай зямлі Кірыла Тураўскага 50 гадоў назад і быў створаны наш ансамбль.

У твая далёкія часы да нас прыехаў малады харэограф Котаў Мікалай Конанавіч, які гарача любіў народныя танцы фальклёр, і заўсёды думаў і клапаціўся вылучна пра тое, што трэба было для добра нашай Радзімы. Ён служыў і служыць толькі Айчыне, культуры і людзям. Мы пенсіянеры хочам праз Вашу газету падзякаваць усім, хто быў датычны да стварэння выдатнага ансамбля "Прыпяць". Хлопцы і дзяўчаты з асаблівай увагай і асаблівай любоўю ўбіралі ўсё тое, што выкладаў нам настаўнік, таму пра нас даведаўся свет. Мы выступалі ў Маскве, Грузіі, Малдавіі, Чэхаславакіі, Польшчы, Украіне, Нямеччыне, а асабліва цешыліся нашыя тураўцы.

Пад час выступленняў з кан-

цэртамі на ўборцы ўраджаю народ проста абдымаў нас і цалаваў, пах палыхавых кветак я адчуваю па гэты дзень. І гэтае свята да нашых вяскоўцаў, гараджан рабіў з любоўю Мікалай Конанавіч. Сотні хлопцаў і дзяўчат прайшлі выдатную школу беларускага народнага танцу, адналі народным традыцыям і цяпер прыцягвае моладзь, дзякуючы выдатнаму акампаніятару, кампазітару Страху Сяргею Кузьмічу. Тураўская школа танцу многім абавязана яму.

Са святам дарагія былыя і сучасныя артысты Тураўскага народнага ансамбля танцу "Прыпяць" Нясіце людзям радасць. Упрыгожвайце Беларусь мастацтвам.

Па даручэнні першых удзельнікаў ансамбля вайсковы пенсіянер

Расійскай арміі

Іван Міхайлавіч Матюх,

г. Тураў, Жыткавіцкі р-н,

Гомельская вобл.

25-годдзе ТБМ імя Францішка Скарны

У другой частцы ўрачыстай імпрэзы з нагоды 25-годдзя ТБМ 26 чэрвеня 2014 г. гасцей віталі музыкі Алесь Камоцкі, Зміцер Бартосік, Эдуард Акулін, Тацяна Беланогоя, гурт "Рэха", саліст якога - Андрусь Такінданг.

Святочны канцэрт распачаў бард Эдуард Акулін, выканаўшы песню "Малітва". Публіка шчыра падтрымлівала выступоўцу апладысманамі і воклічамі "Брава!". Сымвалічна, што музыка праспяваў таксама песню "Узыйду", прысвечаную праваабаронцу Алесю Бяляцкаму, які нядаўна вы-

йшаў з-за крагаў. Загым прагучала вядомая кампазіцыя "Янка Купала", якую зала без лішніх заахвочванняў заспявала разам з артыстам.

Перад выходам наступнага выступоўцы вядовец канцэрту Пётр Ключоў падзякаваў ТБМ ад імені ўсёй беларускай моладзі, адзначыўшы, што ён равеснік 25-гадовага Таварыства і мае за гонар працягваць у сваім пакаленні справу Беларускага. Тым часам на сцэне з'явіўся Алесь Камоцкі. Музыка выканаў песню, прысвечаную Рыгору Барадуліну, значыўшы, што выканаў апошняе абяцанне, дадзенае народ-

наму паэту: пабачыла свет кніга дзядзькі Рыгора разам з дыскам, дзе вершы чытае аўтар. "Абцяў быць лірычным, а якая ж лірыка без романсу?" - працягваў Алесь Камоцкі. Ён распавёў, што разам з Барадуліным напісаў дзясяткі романсаў, але ж наймацней за ўсё ў душу запаў адзін - "Княгіня хараста", які бард і заспяваў.

Пасля лірычнага і спакойнага Камоцкага да мікрафона выйшаў брутальны Зміцер Бартосік, які таксама ўзгадаў сумесную працу з Рыгорам Барадуліным, выканаўшы старыя і ўсім вядомыя песні

Булага Акуджавы і ўладзіміра Высоцкага, перакладзеныя паэтам на беларускую мову. "Яны гучаць так, нібы былі напісаныя ў нас, і гучаць пасучаснаму", - справядліва

заўважыў Зміцер Бартосік, напрыканцы "ўзарваўшы" залу жартаўліва-сур'ёзнай песняй "прароцтвам".

Наступнай павіншаваць Таварыства беларускай мовы, расквіццўшы кампанію мужчын з гітарамі, выйшла

светлыя кампазіцыі на вершы Максіма Багдановіча і Яўгенія Янішчыц. Тацяна Беланогоя дадала, што цяпер працуе над запісам новага альбома на вершы сляннай беларускай паэтэсы.

Закрываць святочную праграму выпала гурту "Рэха" на чале з Андрусём Такіндан-

гам. З самай першай песні гурта ў зале няспынна гучалі апладысменты. На месцы ўседзець было немагчыма, і некаторыя ўдзельнікі вечарыны кінуліся ў скокі. Ці варта казаць пра тое, што зала ахвотна спявала разам з выканаўцамі, калі нават супрацоўніцы бара "Ў" збегліся паглядзець на завадны выступ гурта?

Свята юбілею ТБМ атрымалася яркім і пакінула шмат станоўчых уражанняў ва-

спявачка і паэтэса Тацяна Беланогоя. Яна падарыла Таварыству свой апошні дыск і праспявала некалькі сваіх песень са старых і новага альбомаў, а таксама выканала пяшчотныя

ўсіх, хто на ім прысутнічаў, а галоўнае яшчэ раз паказала: беларуская мова жыве!

*Дзіяна Серадзюк,
спецыяльна для ТБМ.
Здымкі Юлі Бажок.*

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок, Марыя Баравік, Вінцук Вячорка, Юрась Каласоўскі, Леакадзія Мілаш, Максім Новік, Язэп Палубятка, Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алес Трусаў.

<http://nashaslova.mns.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbn-mova.by/>

Юбілейны "Верасень"

Пяць гадоў таму, 24 чэрвеня 2009 года атрымаў пасведчанне аб рэгістрацыі літаратурна-мастацкага часопіса для моладзі "Верасень". Акурат да дня заснавання выйшаў з друку дзясяты - юбілейны нумар выдання. Паэзія ў нумары прадстаўлена вершамі маладых аўтараў: Марыі Магдалены Палхоўскай, Багдана Агрэста, Кацярыны Глухоўскай, Алены Сіманчык, Марыны Валасар, Наталлі Бінкевіч, Соф'і Марозавай, Алены Масцеравай, Алеся Мацулевіча. Друкуюцца таксама вядомыя аўтары: На-

ста Кудасова, Юрка Буйнюк, Валянціна Восіпава, Васіль Дэбіш. У раздзеле "Проза" са сваімі творамі выступаюць: Надзея Філон, Алёна Беланожка, Кацярына Шчасная, Сяргей Белаар і Ірына Хадарэнка. Славацкую літаратуру на старонках часопіса прэзентуе Пэтэр Мілчак, творы якога на беларускую мову пераклала Святлана Богущ. Праблему "эгацэнтрызацыі мастацтва" у раздзеле "Крытыка" разглядае Эдуард Дубянецкі. Роздумамі з цыкла "У віры быцця і дум" дзеліцца Народны паэт Беларусі Ніл Гілевіч. Чарговую серыю сваіх "Жодзінскіх фацэый" друкуе Уладзімір Сіўчыкаў. У тым, што "Бог добра разумее па-бе-

ларуску" пераконвае чытачоў у сваім інтэрв'ю Глеб Лабандзенка. Аўтэнтчныя запісы, прысвечаныя Вялікдню, друкуе фалькларыст Генадзь Лапацін. З рэцэнзіямі на кніжныя навінкі выступаюць Тацяна Мацяхіна, Анатоль Трафімчык і Ала Петрушкевіч. Па традыцыі заканчваецца нумар "дыскаграфіяй" музычнага аналітыка Вітаўта Мартыненкі.

Пытайце дзясяты нумар "Верасень" на сядзібе ТБМ (Румянцава, 13). Чытайце "Верасень" на сайтах: kamunikat.org і tbn-mova.by. Дасылайце свае творы ў "Верасень" на адрас: verasenchas@gmail.com.

Наш кар.

Гномы

1

У стагоддзях спрадвечным тумане,
Там, дзе травы даўно не растуць,
На лясной, на здзічэлай паляне
Чалавечкі ліхія жывуць.

Там схаваны глыбокія норы,
І ніхто там не ходзіць даўно -
Заказычуць цябе, загавораць
І зацягнуць на самае дно.

Ці юнак ты, ці сталы мужчына -
З іх палону не выйсці ніяк:
Аплятуць каранямі, лясчынай
І свой чорны пакінуць вам знак.

Знак самотніка - змрок і аковы,
Тлену пах і магільныя сны,
Воля! Гэтага светлага слова
Аніколі не чулі яны...

2

Гібеюць без сонца ў сутоннях сваіх.
А недзе ключом залатым б'юць крыніцы,
І кружацца птушкі ў нябёсах льяных.
Што птушкі? Мілей чарвякі і макрыца.

Ах, каб вы маглі хоць на міг зразумець,
Што воля - бы сонца праменьчык дзівосны,
Дык вы зненавідзелі б цемру і смерць
І выйшлі б з падземных магілаў да сонца.

Да дрэваў зялёных, да гэтай вясны,
Што сцелецца спелай травой каля дома.
Ды ціха сядзяць пад зямлёю яны -
Не чуюць мяне бязлілівыя гномы.

Васіль Дэбіш ("Верасень" № 10).

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Газета падпісана да друку 30.06.2014 г. у 10.00. Замова № 2050.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес. - 5600 руб., 3 мес. - 16800 руб.
Кошт у розніцу: па дамоўленасці.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslova@tut.by